

Радыё „Вызваленьне“ на ўгодкі Слуцкага Чыну

38 год таму — 27 лістапада 1920 году — началіся білі паміж беларускай слуцкай брыгадой і 16-й савецкай арміяй. Бальшавікі, на падставе ўмовы з Паліакамі, началі займаць тая рашткі беларускай тэрыторыі, якія сталіся ў той час «ічыйі замлёні». Паліакі пакінулі добра да какаевы: 55 працнтаў агульнае колькасці галасоў належала сляніам і членам для сябе, бальшавікі сутэрні работнікам, 22 працнты — працнты транспарту. Беларусь апынулася безбаронной у вабічы акупантай.

Як дайшло да Слуцкага наўстанчына, за

што змагаліся Беларусь Случчыны?

Беларусь ужо доўгія гады ня знала супакою. Слачатку яе перарэзваў рапескай-німецкі фронт. Пасылья началіся акупациі: бальшавікі, Немцы, Паліакі. У гэтым віхры падзеяў беларускай нацыянальны рух не пайшоў на службу ніводнага акупантам. Ён тримаўся лёзунгу — Беларусь для Беларусаў. Беларусы не паддаліся ѹдзельнікам бальшавікоў.

Пасылья лютайскай рэвалюцыі, на ўсей тэрыторыі Беларусі разгарнулі шырокую дзеянісць беларускія арганізацыі партыі. Цэлы 1917 год, на глядзячы на наўчаніе ваеннае палаажынне, вызначаўся ліхаманкавай працай гэтых арганізацыяў. Адбываліся звязы ѹдзельнікаў, на якіх дыскутувалася толькі адно пытанье: будучыня Беларусі. Што да дзяржаўнага ладу спрачак ня было. Усе арганізацыі партыі выказаліся за рэспубліканскі демакратычны лад. Заставалася толькі адкрытым пытаньнем: незалежнасць ці федэрация — як роўны з роўным — з Расеяй. Была выбраная долегатыя ѹпсланная на перамовы з часовым расеіскім урадам. Адзін гэтыя перамовы поўнасцю пераканалі прыхільнікаў федэрации, што Беларускі народ ні можа спадзявацца зразуменіем ѹ падтрымкі з боку расеіскага ўраду. Адзін з долегатоў пазней пісаў:

«Даклад дэлегатаў быў выслушаны кіслі і пакінуты бяз увагі. Усе съведомыя беларускія сілы зразумелі, што праца на палітычнае самакіраваныне не падзея, а яго траба браць».

Ад гэтага момэнту, беларускі нацыянальны рух стаў на шлях нацыянальнае рэвалюцыі, на шлях змаганьня за незалежнасць. Беларускія арганізацыі партыі выбраўші сваё цэнтральнае прадстаўніцтва ў васобе Вялікай Беларускай Рады. Яго адразу займалі анатыбальшавіцкую пазицію. У вадказ на бальшавікі пераварот у Петраградзе Вялікай Беларускай Рада выдаў грамату да беларускага народу, на якой яна перасыцца — рагае перад небяспекай бальшавізму:

«У гэтыя дні належыць пакаць запрады, што злучаная пакутай беларускай рэвалюцыйнай дамакратыі не дапусціць, каб віхор бязладу загубіў нащую съяву нацыянальную спраўу абароны вольнасці і правоў беларускага народа... Злучаецца ў вадку этнічную сям'ю калія Вялікай Беларускай Рады, адкідаючы ад сябе сеючыя наязгоду поклічы».

У гэты час адбываўся бальшавіцкі кастрычнікі пераварот. Беларуская Цэнтральная Рада, уважаючы, што маёмт абароны Беларусі ад арганічнай чужога ёй — як нацыянальна, так і ідэяльна — бальшавізму, вытала загад аба «беларусізациі» Чачвертага корпусу. Загад быў выкананы. Такім чынам, трэх пяхотных дывізій і штоты конны полк былі «збеларусізаваны». Была створаная Беларуская вайсковая камісія на чале з генерал-майстрам Пажарскім.

У гэты час адбываўся бальшавіцкі кастрычнікі пераварот. Беларуская Цэнтральная Рада, уважаючы, што маёмт абароны Беларусі ад арганічнай чужога ёй — як нацыянальна, так і ідэяльна — бальшавізму, вытала загад аба «беларусізациі» Чачвертага корпусу, праз свайго прадстаўніка штабс-капітана Маневіча, маршыраваць на Беларусь. Выкананыне захоўвалі або неўтрапіт, або далучалі-

гэтага загаду магло бы стацца паваротным пунктам у змаганьні Беларусі супраць бальшавізму і наагул чужое акураты. Аднак нацыянальнае чужое камандаванне Чачвертага корпусу на чале з генералам Шчарбакавым загаду на выканала, аднекваючыя, што пахед на Беларусь немагчымы з прычыны пічасты транспарту. Беларусь апынулася безбаронной у вабічы акупантай.

Аднак Беларускай Вайсковай Рады ня складала. У лютым 1918 году падчынаеца наступ Немцаў. Гэты мамант быў выкарыстаны Беларускай Вайсковай Радай. 19-20 лютага яна збройнай сілай вытана бальшавікоў з Менску і перадае ўладу ў руки Рады Усебеларускага Кангрэсу. Гэты факт бальшавікоў ціпер прамоўчаўся. Ім няявігдана прызнацца, што Менск яны пакінулі не пад націкам Немцаў, а Беларусаў. Зацытутуем тут слова бальшавіка Ліндера, тагачаснага старшыні Саўніаркому Заходній вобласці. Вось як ён апісваў сваю пічёкі з Менску:

«У горадзе пачаўся рух Беларусаў, якіх рыхталі выступленне супраць нас. На вуліцах началіся дробныя сучыніцкі, чулася стралінна. Калі таварышы Пятроў, камандант Савету, увечары выводзілі мяне з савету праз дзверы, якіх ўзварваліся дзяржаўніцай Беларусі ў форме Беларускай Народнай Рэспублікі. Былі пічасты і дзяржаўныя агульнабеларускія вайсковы звязы, у якіх прынялі ўдзел дэлегаты з усіх франтоў і прадстаўнікі Балтыкі флеўты. У выніку гэтага звязы была створаная Цэнтральная Беларуская Вайсковая Рада. Ужо ў жніўні 1917 года, Часовыя расеіскіх нацыянальнасці быўло царскім імперыем, выдаў дэкрэт аб гэтак званай «нацыяналізацыі» вайсковых адзінак, гэты значыць, аб абавешчаны нацыянальнымі фармациямі тых вайсковых адзінак, дзе бальшыню складала тая ці іншая нацыянальнасць, былое царскіе імперыі.

Падчас вайны расеіскай палітыка ў дачыненні да нацыянальнасці была перадуманай і пасъядлоўнай. У самой Беларусі, Беларусу на фронце было вельмі мала. Бальшыня іх апынулася на Румынскім фронце. У некаторых фармациях на гэтым фронце яны складалі пераважную большыню. Гэтак было ў выпадку Чачвертага корпусу пад камандаваннем генерала Шчарбакова. Цэнтральная Беларуская Вайсковая Рада, на падставе дэкрэту Часовага ўраду, выдаў загад аба «беларусізациі» Чачвертага корпусу. Загад быў выкананы. Такім чынам, трэх пяхотных дывізій і штоты конны полк былі «збеларусізаваны». Была створаная Беларуская вайсковая камісія на чале з генерал-майстрам Пажарскім.

Такіх паўстанняў было безліч. Перадалічным толькі галоўныя: Гомельская, Парыцкая, Барысаўская, Мірская, Іванецкая, Койданаўская, Панькоўская, Бүзкае, Бешанковіцкая. Беларусы, змалізаваны ў бальшавіцкай арміі, адмаліўшися змагацца за бальшавікоў. У дачыненні да беларускіх антыбальшавіцкіх паўстанцаў яны захоўвалі або неўтрапіт, або далучалі-

ся да іх, або самі падымалі паўстанчыні. Першага красавіка 1919 году у Міре падняў паўстанчыні змабілізаваны бальшавікамі Слуцкі Задзіночаны батальён; у Рагачове, у сакавіку 1919 году, паўстанчыні супрацьставілі ўзброеныя банды, якіх нібы гарантавалі самастаўніцьць імі абвешчанай БССР. Але неўзабаве ён звыльдавалі, а бальшыню беларускіх земляў далаўчылі да РСФСР у часе стварэння гэтак званае Літоўска-Беларускай рэспублікі, называючы ў скарце Літбел.

Развязка была трагічнай для Шантыра. Яго звынаўцілі ў нацыянальны контэррэвалюцыі, а ўвесну 1920 году расстралялі. Гэтак зявілася першая ахвяра чырвонага тэрору ў беларускай літаратуре. Дыя ня толькі ў бальшавікі, а мы не няволіўкі імі сябрамі іншых народоў, вялікімі сваімі съяўлом і культурай — якай гэта вялікая доля для нас».

Вось гэта вызнаныне служэнчыні свайму народу не магло ня прывесці да канфлікту з заваёўніцамі. Найважнейшы ён выявіўся ў Шантыравым пратэсце супраць савецкага нацыянальнае палітыкі. Ажыццяўленыне яе ўспрымалася, як праца даўнейшага паняволенія. Гэтак расцягніці пісменнікі патаптальні бальшавікамі сувязі урачыстых дэкларацыяў, якія нібы гарантавалі самастаўніцьць імі абвешчанай БССР. Але неўзабаве ён звыльдавалі, а бальшыню беларускіх земляў далаўчылі да РСФСР у часе стварэння гэтак званае Літоўска-Беларускай рэспублікі, называючы ў скорце Літбел.

Расстролам Фабіяна Шантыра бальшавікі адразу вызначылі сваё дачыненіне да беларускіх літаратараў. Ахвяры ўсіх пісменнікі павялічіліся. Адных расстрэльвалі ў смрочных, наглуха адгароджаных кіці ад съяўту сутарэніх, другіх даўжлі да скону ў часе катаўніцтва, трэціх выштырвалі на павольнае згінанне ў выгнаніні, чацвёртых змушчалі да самагубства. Гэткімі способамі дамагаліся ад уцалелых хваласців падтрымку тэрору, як найважлінейшай сваімі ашвары.

Духовы тэрор зь ягоным недаверам да чалавека, асочнінем, палітычнымі наглядамі і вымаганыямі струнка раўнанын на падтрымку драматыку неадступна съцігніе кожнага пісменніка і якія.

(Заканчэнне на 3-й бачыні)

Мікола Куліковіч

2)

Мастацтва БССР на парозе пятага дзесяцігодзідзя

4. Юбілейная выстаўкі, фэстывалі й дэкады

Канец лістапада ён сънжанан аказаўся для мастацтва БССР найбольш напружаным часам, паколькі на гэты тэрмін заслілася ўсё тое, што пасыпела да самых съяўточных дзён.

У вапошніх дніх лістападу цэнтральная (маскоўская) і рэспубліканская праца пачынала падаць весткі аб адкрыції ўсесаюзнай і ўсепубліканскай юбілейных мастацкіх выставак і аб дзеяніях ў іх мастакоў БССР. Нажаль весткі гэтага съяўту з'яўліліся ѹдзельніцай і правоў беларускага народа... Злучаецца ў вадку этнічную сям'ю калія Вялікай Беларускай Рады, адкідаючы ад сябе сеючыя наязгоду поклічы».

Толькі адмысловая зацемка ў «Звяяздзе» аб беларускіх працах на маскоўскай выстаўцы сціпла падае некаторыя наёмы твораў і аўтараў. Гэтак адзначаўся: «Раніца ў кастрычніку 1917 году» — Воранава, «Фрунзэ» — Савіцкага, «Ленін» (у красавіку 1917 г.) — Шыбнёва, «Лён» — Бражкоўская, «Выплюўка статі» — Красоўская, «Пуцявы абходчык» — Ціхановіч, «Канстантын Заслонав» — Зайцева, (За дапамогай да партызан) — Жайток, «Ленін» і Рабінрант Тагор — Азгур. Калі ўзяць аўтараў і мінулых год, ды што на ўсесаюзной выстаўку было пасланы больш 200 экспанатаў, — дык занадта скромныя вынікі тут відавочныя.

Рэспубліканская выстаўка была адкрыта разам з адкрыціем Дзяржынскага мастацкага музею БССР (канец лістапада). У съніце «новых дасягненняў» выстаўка гэта амаль што нічога не паказала, паколькі, як падае друк:

«вялікай колькасці лепшых твораў... знаходзіцца сярэдня ў Маскве на Усесаюзнай мастацкай выстаўцы... А то, што экспануецца ў залах музею — здабыткі беларускага выяўленчага мастацтва за многія гады».²⁹

Увагу прысыдзе ѹ крэтыкаў і тут прысыдзе экспанаты на яскрава-савецкую тэматыку, якія адзначаліся ўжо ранейшай крэтыкай і якія, аднак, паводле апініі спішылістых, мела ці мала недахопаў з мастакага гледзішча. Цяпер у съяўтле юбілея аўтамынныя рысы замоўчыца да іншою на шчыт падымасцца высокай ідэйнасцю. Навет мірныя пейзажы ў вачок крэтыкі «гучыць як ухваліваная песня».³⁰

У кнізе Кацара «Скульптура Савецкай Беларусі» вельмі добра падгледжана (хаця супраць гэтага пратэстуе крэтыка), што «у пасыльваць час беларускія скульптуры галоўную ўвагу звяртаць на стварэніе вобразу па падтрымкі дэячнай гэтыміна»³¹. Усе іншыя пытанні, назіраны, вобразы ў думкі мастака як быццам не кранаюць. Дастаткова дзеля прыкладу ўзімку працы скульптара Азгура: «Ленін», «Дзяржынскі», «Ду Сінь», «герой Савецкага Саюзу Смалічкоў», «парызанка Патоцкага», «Го-Шы-Мін» і г. д., каб пераканацца ў правильнасці падынаванія. Стада ўзімку ідзе пайменні на наўбыццё ў творчасці палітычнага капітала, што-ж да якасці твору, мастакай глыбіні, дык тут варта прывесці ўпражненіе вышэй названага крэтыка (Кацара), які аб радзе скульптурных экспанатаў рэспубліканской выстаўкі кажа наступнае:

(Захапіўшыся фіксацыяй вонкавых рысаў і адзінства, аўтары забыліся на ўнутраную характеристыку чалавека... Не сакрэкт, што для пэўнай часткі скульптураў асноўным, а іншы раз адзінам матар'ям для стварэння вобразу звяялеца мадэль... У васнову творчага падынаванія быў пакладзены ўважлівіст і глыбокі вывучэнне жыцця і характеристыкаў людзей...»³²

На рэспубліканской выстаўцы Кацар бачыў замест «Трактарысткі» — «хутчай артыстку, якую выконвае перад скульптурам пэўную ролю... Мадэль закрытую аблічча жывога чалавека».³³ Да гэтага варта дадаць, што падобныя звязы на глядзішча ў жанры скульптуры, альбо распаўсюджваюцца, робяцца характеристыч

Мой адказ Я. Станкевічу

В. Рагулю зь перад 1922 г. сп. А. Станкевіч хоць схаваць у агульнай масе скіх ані школаў, ані арганізацыяў, за то была беларуская гімназія, якой дапамагаў В. Рагуля.

Ня траба было вялікага патрыятызму ані палітычнае адваіці, каб змагацца з Расейцамі ў Заходній Беларусі. Гэта было навет выгіднае гэткім, як Я. Станкевіч беларускі патрыятызм да маністрацаі нічым не ризыкуючы.

Іншая реч — палітычнае мэтазгодніцтва ў паслядніх 1910—1911 г. на Наваградку было змаганьне ў пэрыяд, калі ўсе нацыянальныя міжнародныя асамблеі ў Польшчы выступілі супольны фронт для сукупнага праваслаўнага духавенства, пры наяднаніі камуністычнай бязбожніцкага наступу, толькі ўзмоцнілі-б аўтарытэт гэтага духавенства ў масах, актыўнічыя яго палітычнае асамблеі ўвесь час. В. Рагулям я ня бачыў, хіба толькі ту, што В. Рагуля меў рэвалюцыйныя імкненні, яны іх на мелі.

Аднак, калі выбухла паўстаньне супроць бальшавікоў на Случчыне, яны амаль усе прынялі ўдзел і бальшыня ўзмежнілі ўсю іх аддалі сваё жыццё за Бацькаўшчыну. Гэтыя весткі пераказаў мне мой сваяк Ю. Лістапад, які пасля паўстаньня жыў у мене і ў другіх сваякоў аднайшыць час.

В. Рагуля пазней, бо ў 1922 г., у змененых абставінках прыўшоў у беларускі рух, але істотна іншо, хто калі прыйшоў, а то, што ён рабіў у гэтым руху. Можна быць адраджэнцам ад пялёнкаў, ды так у гэтых пялёнках і вылыстаныя на мелі, яны іх сяяць.

Я. Станкевіч прыкідваецца, што не разумее, што я меў наўвець, калі, на прызнаньне самім Я. Станкевічам, што ў перадвыборчай агітацыі 1922 г. В. Рагуля «...карысна выдзяляеща сярод бальшыні іншых кандыдатаў...», адказаў: «Добрае-ж пасьветчанье выстаўляе Я. Станкевіч беларускаму адраджэнскуму руху».

Дыксусія аб tym, які быў В. Рагуля перад 1922 г., сяняння ня мае нікага сенсу. Беларуская інтэлігенцыя ведала ўсю мінушчыну В. Рагуля, калі пасыпала яго ў 1922 г. у польскі сойм барацьбы беларускую справу.

Сяняння мы можам дыскутуваць толькі аб tym, які быў В. Рагуля, як беларускі пасол, сэнтар і налагоджальнік беларускага дзеяч з маменту, калі ён, у патрэбную часіну, на заклік беларускага руху, стаў пад беларускі сцяг.

Што тыцыца гэтага пэрыяду, Я. Станкевіч, паміма моцнага жаданья, не ўдалося ані высунуць супроць В. Рагуля, ані, тымболе, абгрунтаваць ніводнага паважнага закіду. Магчымасці-ж яму былі дадзены надзвычайнікі, бо ѿ ягоных пісанынай ў гэтай справе ўжо байдз можна разбрэць кніжку большую за «Успаміны» съв. пам. В. Рагуля.

Каб падмацаўцаць свае довады русофільскімі, і стаўці В. Рагулю ў він, што ён з'е «ня ходаўся». І дадам, што ў Вільні была навет расейская гімназія, і хацеў-бы пачуць, як-же іншыя беларускія паслы ѹзячы, улучна зъ. Я. Станкевічам, што складалі сабою віленскія беларускія цэнтры, цірпелі ў сібе пад носам русыфікацыю ды «ня ходаўся» з'е? Можа Я. Станкевіч, які ў пісьманы Грамады так старанна амбіжоўвае ролю В. Рагуля на Наваградкы, будзе пасъядоўны й на стане зваліваць віну на В. Рагулю за «няходанье» з русыфікацыяй у Вільні?

Першы Беларускі звезд Случчыны вітае найвышэйшую Раду Беларускай Народнай Рэспублікі й заяўляе, што ўсе падзельнікі ўзбройнага супрападданія на аддасць на адбідову бацькіўшчыны, катэгорычна працтвуюць, што наша справа — справа праўдзівай, а праўда заўсёды закрасуе.

У воласціх і вёсках арганізаваліся вайсковыя аддзелы самаабароны. Рада Случчыны начала тварыць зь іх рэгулярныя вайсковыя аддзелы. У той час

Тое, што тэатру ўмія Я. Купалы ўсёткі быў прысуджаны дыплём першай ступені, нас ня можа здзівіць, паколькі мы дастаткова ведаем галоўную пропагандовую мэту юбілейнага фэстывалю, аб чым съветчыць, прыкладам, і такія папярэлжані южы фэстывалю, што ѿ сваіх пастаўнікоў на адбідову бацькіўшчыны, катэгорычна працтвуюць, што наша справа — справа праўдзівай, якім прысуджаны дыплёмы.³⁷

У канцы лістапада 1957 г. у Менску праходзіць дэкада беларускай музыки, прысьвечаная 40-гадзьдзю савецкай улады. З праграмаў канцэртаў гэтай дэкады мы дазнаемся, што рэчаў, напісаных беларускімі савецкімі кампазытарамі за апошні час, у тым ліку ў адмыслова да юбілейнай даты — вельмі амбіжаваная колькасць. З іх называюць: 5-ю сымфонію Пукста на тему жыцця савецкіх людзей і замалёвак прыроды, канцерт «40 год» Аладава, канцэрт для віялянчэлі Камінскага, канцерт «Ясныя дарогі» Семянікі ды некалькі новых песенных дробных твораў. Асноваю-ж рэпертуару дэкады былі ці адноўленыя рэдакцыі раней напісанага, ці, навет, зусім пачатковыя творы савецкага пэрыяду, частка якіх была зедумана яшчэ раней («Беларуская сюіта» Туронкова, «Сымф'янета» Чуркіна й іншыя).³⁸

У дзені адчынення дэкады беларускай музыки з'явілася даволі вострая запека кіраўніка народнай аркестры БССР (народны артыст Жыновіч) дзе ясна сказана, што:

«У Саюзе кампазытараў (БССР — М. К.) слаба арганізавана вывучэнне кампазытарамі народнай творчасці... Адстое рост майстэрства ў многіх аўтараў. Адчуваеца ўсеяя аблыкаўшчыца да яркага нацыянальнага рэпертуару... За апошнія тры-чатыры гады нашы кампазытары амаль ня пішуць для музычных калектываў... На ўрачыстым канцэрце, прысьвечаным 40-гадзьдзю... акадэмічнае капэль не сілівалася ніводнага твору беларускіх кампазытараў, а Народны аркестр і Народны хор выканалі творы дванаццаць-трыццаці гадоў... Пакуль няма значных партытuraў. Горш за ўсё, што яны і на пішуцца, і гэта зусім ня турбуе праўленія Саюзу кампазытараў Беларусі. У часе дэкады... хочаца сказаць пра гэта на ўвесе голас». ³⁹

У сінэжніх выніках дэкады беларускай музыки з'яўшчыцае сябе пачынаючы іх,

Факты й думкі (2)

гэта гута руху, дык выклікана гэта жаданнем перасыдерачы «сучасных і будучых палітычных і грамадзкіх дзеячоў ад паўтарснічнай памылкі іх бацькоў», які сам ён кажа ў прадмове да «Успамінаў».

Янка-ж Станкевіч, апэцкаўшы ўсім матчымымі спосабамі В. Рагулю, а з ім і шмат іншага ў беларускіх пасынках, змушаны, ўсё-ж, прызнаць, што В. Рагуля «карысна выдзяляеща сярод бальшыні іншых кандыдатаў», але ў гэтым ня гэтулька ягоная заслуга, колькі віна гэтага бальшыні.

У чытчыце, зразумела, узьнікне пытанье: што-ж гэта за такі адраджэнскі рух, у якім бальшыня кандыдатаў на рухаецца, а «русыфікатар» В. Рагуля сваё агітациі праводзіц аж трох кандыдатаў беларускага руху па свайго звязу?

Стагановіча ў сваіх «заемках» Я. Станкевіч колькі разоў прадстаўляе, як члавека, што не разыбреацца, не адукавана. Запраўды, лепей крыху здаваўшася амбіжаванасць, беларуское кіраўніцтва ў Случчыне, як яно заўяляла ў свайгі дэялянкі, пастанавіла бараніць не толькі Случчыну, але

Колькі жыхарей мела БССР у 1920 г.

Газета «Савецкая Беларусь» на пачатку 1920 году выхадзіла ў Смаленску ў сувязі з польскай акупацыйнай часткай Беларусі, а родавалася ў Зыбітром Жымуловічам (Цішак Гартным). У чацвертым нумары «Савецкай Беларусь» (17. 2. 1920) быў апублікаваны артыкул Крыўчаніна пад загалоўкам «Вілікай Польшчы».

А пра 44 гады БССР, «суворына беларускай дзяржавы», мае 3 мільёна жыхароў...

Горадзенская губ. 2 029 000 жыхароў
Віленская губ. 2 021 000
Менская губ. 3 000 000
Магілёўская губ. 2 353 000
Віцебская губ. 1 939 000
Смаленская губ. 2 073 600
Усіго 13 399 000 жыхароў

А праз 44 гады БССР, «суворына беларускай дзяржавы», мае 3 мільёна жыхароў...

Антysавецкія настроі на Беларусі

Нядзяяна на Беларусі і ў Калінінградзкай вобласці (бытая Пруса), густа зааселеная Беларусамі, адбылося колькі судовых працсасаў над праваднікамі пяцідзесятнікаў (злігніны секты), якія забаранілі вучыць дзяцей у савецкіх школах, чытаць газеты, кнігі, слухаць радыё, глядзець кінафільмы, хадзіць на танцы, уваходзіць у камсамол, у прафсаюзы, бываць на сходах, браць удзел у выбарах, служыць у савецкай арміі. Газета «Советская Літва» (12. 9. 58), якая паведамляе пра ўсё гэта ў артыкуле А. Гуміна «Мракобесы», піша, што «запраўвілі тайніх «брацтваў» вялі антysавецкую пропаганду».

Народныя партызаны на Беларусі ў 1924 г.

У «Правде» ад 14 траўня 1924 году (бал. 5) з'вешчаная вестка з Віцебска пад загалоўкам «Памілаванне прысуджаных на тэрорызму».

«Віцебск, 13 траўня. ЦВК Беларусі дараваў прысуджаным да расстрэлу павадыром шайкі «народных партызан», у сувязі з іхнімі шчырымі пакаліненем, ды заманіў расстрэл 10-гадовым турэмным зняволеннем.»

*

Саюз пісьменнікаў БССР асудзіў Пастэрнака. Прэзыдым Саюзу, паведамляе «Літ. і маст.» (1. 11. 58 г.), «лічыць, што Б. Пастэрнак учыніў здрадніцтва ў адносінах да савецкага народу...», апублікаваўши ў рэакцыйным друку... роман «Доктар Жывага», які з'явіўся ў Савецкай кінастудыі «Беларусь».

На заклік Рады Случчыны бараніць збройнай сілай Беларускую Народную Рэспубліку адгукнулася Случчына. Дабраахвотнікі было больш, чым бы было зборы амуніцы. За некалькі дзён была зарэгістравана Слуцкая брыгада, якая асадзіла фронт на працягу 100 кіламетраў. 27-га лістапада началася ўзброеная барацьба з народнай арміяй. 16-ая савецкая армія не могла справіцца з паўстанцамі. На бок Случчакаў пераходзілі чырвонаярмейцы. Случчакі былі прымушаны астунаўцамі пад цікам гэтак званых «ягоўнікі».

Бальшавікі прамоўчыя цяпер факт Слуцкага паўстання, у якім змагаліся супраць іх на буржуаў і памешчыкі, а народ. Яны прамоўчыя і то, што яшчэ доту па слаў Слуцкага паўстання на партызанская аддзелы й групы не давалі спакою бальшавікам у цэлай Беларусі. У падоўжніх яны не здаваліся. Усе яны аддалі сваё жыццё за свабоду Беларусі.

Ахвяра Случчакоў ня была дарэмнай. Яны застаўцаў памяці беларускага народу як вялікі гістарычна-нацыянальны акт на шляху змагання за сваю нацыянальную і сацыяльную свабоду.

Ідзялі, за якія змагаліся Случчакі, дадай жыцці, жывуць і будуць жыццё за беларускім народом, і бальшавікі іх на ім працьцягнулі. Пастэрнака гэта прынята на аснове пасланні, прысланам з Масквы. Цікава было-б папытаваць ў савецкіх архівах прэзыдыму «пісьменніцкага архіву».

Калі-3 зъ Беларусіччыны...

У нас ёсьць шмат зарадных людзей, здольных арганізатараў і справаводцаў. Цікава было-б, каб хто-небудзь з іх узўёсі арганізаваць прыўзов з беларускіх масацкіх вырабаў (тканин, вышынкі, разьба й г. д.).

Можна быць перакананым, што пакупнікі знайшліся-б на гэткіх рэчах. Для беларускага-ж народнага масацтва ў Беласточчыне — гэта было-б і маральным і матар'ильным падтрыманьнем.

Я. Запруднік

як гэта заўсёды бывае, з дасягненай. Асноўную ўвагу родак-цы ўсёткі аддаюць недахопам і непаладкам беларускай музычнай творчасці. Тут мы даведваемся, што:

«У часе дэкады высьветлілася, што ян ўсе жанры беларускай музыки развіваюцца на ўзроўні... Няма належнай актыўнасці ў галіне камэрнай музыки. Малі яркі самабытныя мэл'ёды ў новых песніах... Канцэрты дэкады паказалі, што... становішча опэра-балетнага жанру ўс

„Савецкая Беларусь“ у 1920 г. пра беларускіх дзеячоў

Пры кожнай нагодзе, калі гутарка ідзе пра Раду Беларускага Народнае Рэспублікі, савецкія гісторыкі аўбінавачваюць стваральнікаў гэтае беларускага нацыянальнае дзяржавы ў палінафільстве, германафільстве да іншых падобных грахах. Апошнім часам беларускія газеты называлі прозвішчы Антона Луцкевіча, Вацлава Ластоўскага й іншых, супрадаважаючы іх эпітэтам «буружуазныя нацыяналісты». Пры Беларускую Народную Рэспубліку, абвешчаную ў запраўданасці 25-га сакавіка 1918 году, дэмакратычна выбранай Радай пададзеная летас «Історія Минска» на бачыны 287-ай піша вось што:

«Для прыкрыцца свае каляніяльнае палітыкі, белапаліякі ў канцы 1919 году абесцілі ад стварэння «Беларускай Народной Рэспублікі!» і сіфарвалі ў Менску марыяністачны «уряд» гэтае «рэспублікі» на чале з зачытам рэакцыянерам Ластоўскім».

Глянямы, аднак, што пісала пра гэтыя падзеі ў лідзеяй бальшавікскай газеты «Савецкая Беларусь», тады, калі гэтыя падзеі адбыліся ў калі нельга яшчэ было перакручваць фактам так гвалтоўна, як гэта робіцца цяпер партынія гісторыкі.

Газета «Савецкая Беларусь» з 3-га сакавіка 1920 году зъмісціла была артыкул пад загалоўкам «Душыцелі асьветы». У артыкуле польская акупацыйныя ўлады на Беларусі аўбінавачваюць ў здушэні беларускіх школаў, зарганізаваных урадам Беларускай Народной Рэспублікі, і ў пераследах беларускіх настручнікі. У артыкуле знайдзім гэткі сказ:

«Польскім панам не стадабалася чига беларускіх пазалежнікі занадта голасна гутарыць аб неглажанай Беларусі».

Пакі бачыць із съвестнікітуту навет варожа настаўленася гаёты «Савецкая Беларусь», дзецы Беларускага Народнага Рэспублікі ёй беларускіх незалежнікін паміж Антонам Луцкевічам і Вацлавам Ластоўскім у Менску ў часе польскага акупацыі, газета пісала, што Ластоўскі пастаўнаві «згуртаваць габітут міністэрства» пад сваім кіраўніцтвам. Далей чытае:

«Як видома, скуткам гэтага кроку быў арышт Вадунавай і Захаркі». Вадунава Захарка ўвайшлі быт у склад сіфармаванай Ластоўскім ураду БНР. Арыштавалі іх Паліякі, што былі тады ў Менску. Арыштавалі яны ў Ластоўскага, за

Мой адказ Я. Станкевічу

(Заканчэнне з 3-й бач.)

ў мірны час. Вось-ж, В. Рагуля дурнем і правакатарам ня быў, а гэта гаварыў. Гэта было, калі ён заклікаў беларускага сялянства да супраціву польскаму асадніцтву, і з гэтае выступленіе не польскі суд засудзіў В. Рагулю на 2 г. турмы.

А час быў зусім ня мірны. Заколоты паўстанцікага характеру ўзынікалі то ту, то там бесьперапынна на ўсёй Заходній Беларусі й Заходній Украіне.

Што да А. Луцкевіча. На май пітаньне, у каторым із сваіх супяречных

цверджаній аб захоўванні А. Луцкевіча ў Заходній Беларусі Я. Станкевіч піша праўду, ён цвердзіць у «закемках», што ў вабодвух, бо, як кажа:

«Даў згоду на штось, на знача ўжо ўзрабіць тое. Можна, прыкладам, даць згадку на куплю хаты, а потым пабачыць, што на варта купляць і на купінъ. Вельмі трапнае параваньне, за-

правды Я. Станкевічава. Калі нехта адмовіца ад куплі хаты, даўши згоду складу. Праз усё сваё жыцьцё нідзе ні перад кім я не выракаўся свайго сялянскага паходжання, сваім капытом ме-

ркі ў народныя цішыі із сваім народам, на

и будзе меньшыкі. А дадзенне Р. Астроўскім і А. Луцкевічам польскому

ураду слова ў такіх крэтычных часах

была вялікую шкоду ўсім беларускаму нацыянальному ўздыму ім самым.

Сотні вучняў беларускіх гімназій апынуліся за вастрожнымі кратамі, дзе звіхі зрабілі маскоўска-камуністычных лячыраў, тысцікі шукалі ратунку ў БССР і, блізу ўсе загінулі ў засыценках НКВД, ці ў канцлагерах далёкае поўначы.

Лялей: Я. Станкевіч кажа: «І пераканаўшы, што А. Луцкевіч, будучы ў турме, даў згоду на супраців з польскім урадам. Найпраўдападобней згоды была іншчыраў. Ці лялей было-б, каб А. Луцкевіч быў засуджаны, памяняны з бальшавікамі ў злыкідаваны на Салоўках, як гэта стала із С. Рак-Міхайлоўскім і іншымі?»

Шычырая, ці іншчыраў, але згода была дадзеная. Калі мершы паводзі вынікаў яе, якіх я казаў вышы, яна была хутчэй шычыра. А. Луцкевіч, як лідеру, ідэялёт, нельга дараваць гэту. Перад тым, як узначенчы Грамаду, А. Луцкевіч павінен быў амбэркаваць, спадзявацца на найгоршее ў цягніцу, якіх я памятаюць тыя часы ў монументах, якіх я сядзеў у радах польскіх санаций.

Так скакаўтрызваў лісту Я. Станкевіча В. Рагуля ў «Успамінах», і я з гэтым згодзен. На эміграцыі ёсьці людзі, што памятаюць тыя часы ў монументах, якіх я сядзеў у радах польскіх санаций.

Калі Я. Станкевіч не сядзеў у радах польскіх санаций разам з колькімі беларускімі рээнгатамі, чаму на пішу, з кім ён сядзеў: з польскай лявіцца, з Украінцамі, Жыдамі, ці дзе яшчэ?

Што да асыгнаванія 250 тыс. злотых на заканчэнне будынку беларускага бурсы, бо так афіцыйна звяўся будынак (Я. Станкевічу, калі ён цвердзіць,

што праве асыгнаваніе, належала-б

гэта ведаць і прапавіць мяне калі я пад

спадрэднім артыкуле называў яе будынкам

беларускімі гімназіямі), мне ведама, што просьба съежечак, не прадбачваючы, што яны будаўлянія камітэту з Наваградку быў

видзець да прорвы. Французскі маршал ла пересланая на рукі Ф. Ярэміча, як

БЕЛАРУСЫ НА МІЖНАЦЫЯНЛЬНЫМ КАНЦЭРЦЕ У НЬЮ-ЁРКУ

У нядзелью 23 лістапада Рада Народных Мастацтваў (Фолк Фэстывал Каўніс) у Нью-Ёрку наладзіла восенскі фестываль народных танцаў, у якім узялі ўдзел 13 нацыянальнасцяў. Беларускі танец рэпэрэнтаваў ньюёркаўскі танцаўны гурток Згуртавання Беларускага калядынага звязка.

Аддзел ЗБМ Саўт-Рывер — Нью-Брансвік мае ўсе шансы дасягнучы вялікіх удачаў і ў наступным годзе свае дзеянасці.

Цяпер у вадзеле рыхтующага групу калядоўшчыкаў, каб належна адзначыць беларускія Каляды.

БЕЛАРУСКАЕ ВЯСЕЛЬЛЕ

У суботу 23 лістапада ў саборы Св. Кірылы Тураўскага пабарліся сп. Леніанд Норык і сп-чна Элеанора Каҳаноўская. Дзве сцэне асобаў запрошаных сяброў і знаёмых сп-стva Норыку і Каҳаноўскіх адгулялі вяселле за съствінны сталам у бруклінскім Прэм'ер Палацы. На лівоніку ў месца замала было. Вельмі прыгожыя самабытныя беларускія вясельныя песні пляялі сп-чы О. Тарашкевіч.

Зь беларускага жыцьця

фэратаў: пра Іётку, пра гераізм моладзі ў часах Каліноўскага, пра жыцьцё ў штосьбыты. Наведваюць яе дзеці беларускага гімназіяльнае моладзі ў Заходнім Беларусі. Сп. В. Стома прачытаў рефэрат пра беларускія калядныя звязкі.

Вучацца беларускія мовы, съпеву, рэлігіі, а старэйшыя — гісторыі й географіі Беларусі. Настаўнікі: беларускія мовы, географія й гісторыя — сп. М. Яськевіч, съпеву — сп. Янка Абабурка, рэлігія — Пр. а. Крыт.

Пры школе існуе Бацькоўскі Камітэт: старшыня — сп. Х. Кажаевіч, скаратар — сп. М. Дурэйко й скарбнік — сп. Ул. Гінько, які цесна супрацоўнічае з кіраўніком школкі й забяспечвае школку ўмебляваннем, апаратам і г. д.

Нядзяўна школку адведаў старшыня Галоўнае Управы ЗБМ — сп. Ул. Бутрымовіч і вынес добрае ўражанне. Некаторыя з дзяцей ужо ўмейць добра пісаць і чытаць пabelаруску.

СВЯТКАВАННЕ 38-Х УГОДКАЎ СЛУЦКАГА ПАУСТАННЯ У МАНЧЭСТЭР

У суботу 22 лістапада 58 г. а гадз, 3.30 Пр. а. Крыт адслуžыў Паніхіду ў Беларускім Доме за Случчакаў і сказаў прынагоднае патрыятычнае казаньне. Назаўтра, у нядзелі 2.15 адбылася акадэмія прысьвечаная 38-ай гадавіне Слуцкага Чыну. Акадэмію адкрыў старшыня мясцовага аддзелу ЗБВБ — сп. М. Яськевіч, на пратапову катрагата Слуцкіх Герояў ушанавалі мінуйт цішыні.

Рэфэрат прачытаў старшыня Галоўнае Управы — сп. Ул. Бутрымовіч. Даклад даў вельмі цікавыя сцвіністкі, што адбілася на іх так значайнай колькасці прысутных, вечарына прайшла з не малым паспехам.

НАЧАСТУНAK ІМЯНІНІКУ

Як толькі стала ведама парадкінам Св. Кірылы Тураўскага падзілі 2 тыдні нацыянальнае свято традыцыйную занускую вечарыну ў суботу 15-га лістапада ў зам. Украйнскага Народнага Дому. На гэдзячы на кенеское надвор'е, што адбілася на іх так значайнай колькасці прысутных, вечарына прайшла з не малым паспехам.

Аддзел прачытаў старшыня Галоўнае Управы — сп. Ул. Бутрымовіч. Даклад даў вельмі цікавыя сцвіністкі, што адбілася на іх так значайнай колькасці прысутных, вечарына прайшла з не малым паспехам.

Акадэмія закончылася адслуžываннем беларускага нацыянальнае гімнуса.

М. Стайпіскі.

АВВЕСТКА

ЗБМ у Кліўлендзе, як і папярэднія гады, выдала прыгожыя павіннавальныя каліндныя карткі. Маеца іх 15, усе розныя. Набыць можна па большых беларускіх асяродках, а таксама ў прадстаўніцтва газеты «Б-а» ў Кліўлендзе. Даход з продажы картак пойдзе на выдаўніцтва беларускага песенініка.

Кіраўніцтва Аддзелу

НАШЫЯ ПРАДСТАУНІЦТВЫ

АНГЕЛЬШЧИНА:

Mr. Aleksander Laszuk, 97 Moore Park Rd., London, S. W. 6.

АРГЕНТИНА:

Asociacion Bielorusa en la Argentina, Calle Coronel Sayos 2877, Valentín Alsina, pcia Buenos Aires.

АУСТРАЛІЯ:

Mr. A. Vasilenia, 39 Edwin St., Croydon, N. S. W.

Mr. A. Maroz, 109 Morrison Rd., Midland Junction, W. A.

Mr. M. Nikan, 14 Steel St., Spotswood—Melbourne, Vic.

Mr. W. Akavy, 80 Tapley Hill Rd., Royal Park, S. A.

БРАЗЫЛІЯ:

Mr. C. Cimafiejčk, Prasa 76, Tiridentes, Curitiba — Paraná.

ЗАДЗІНОЧНЫЕ ШТАТЫ:

Mrs. L. Bielenis, 2042 W. St. Paul Ave., Chicago 47, Ill.

Mr. B. Danilovich, 303 Howard St., New Brunswick, N. J.

Mr. Ul. Dumiec, 814 Brayton Ave., Cleveland 13, Ohio.

КАНАДА:

Mr. K. Akula, 57 Riverdale Ave., Toronto, Ont.

ФРАНЦІЯ:

Mr. V. Mickievich, 47 Bd. de Bezon,